

27.04.2021

Türk demokrasisinin askeri müdahalelere karşı duruşunda kırılma noktası: 27 Nisan e-muhtırası

Türk demokrasi tarihine "ilk e-muhtıra" olarak geçen ve hükümetin bir gün sonra yaptığı karşı açıklama dolayısıyla "kırılma noktası" olarak nitelendirilen 27 Nisan e-muhtırasının üzerinden 14 yıl geçti.

Türk demokrasisinin askeri müdahalelere karşı duruşunda kırılma noktası: 27 Nisan e-muhtırası

Daha önce 4 kez askeri müdahalelerle sarsılan Türk demokrasisi, 2007 yılının nisan ayında TBMM tarafından gerçekleştirilecek Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde de yeni bir muhtıra ile karşılaştı.

Seçimler öncesinde AK Parti'nin adayının Abdullah Gül olacağı kulislere yansırken, özellikle askeri kesim, İslami kökenden gelmesi ve eşinin başörtülü olmasını gerekçe göstererek bu isme karşı çıkıyordu.

Dönemin Genelkurmay Başkanı Orgeneral Yaşar Büyükanıt'ın, Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesi 12 Nisan'da beraberindeki kuvvet komutanlarıyla düzenlediği basın bilgilendirme toplantısında sarf ettiği "Cumhurbaşkanı Cumhuriyete sözde değil, özde bağlı olmalıdır" sözleri sürecin fitilini ateşledi.

Bu sözler iktidar tarafından tepki ile karşılanırken, başta Ankara ve İstanbul olmak üzere bazı büyükşehirlerde "Cumhuriyet mitingleri" düzenlendi.

Seçimler öncesinde yaşanan bir başka polemik konusu ise 367 tartışmasıydı. Anayasa'nın 102. maddesine göre Cumhurbaşkanı seçilebilmek için, ilk iki turda nitelikli çoğunluk olan 367 oy, sonraki iki turda ise salt çoğunluk olan 276 oy oranı aranırken, dönemin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Sabih Kanadoğlu, Anayasa'da belirtilen 367'nin sadece karar yeter sayısı değil, aynı zamanda toplantı yeter sayısı olduğu tezini ortaya attı.

Bu görüşe göre oylamalara en az 367 kişinin katılması gerektiği, aksi halde sonucun geçersiz olacağı iddia edildi. Böylece Meclisteki sandalye sayısı 354 olan iktidar partisi, tek başına kendi oylarıyla Cumhurbaşkanı seçemeyecekti.

AK Parti geri adım atmadı

Yaşanan bu tartışmalar ışığında tarihler, seçimin ilk turunun yapılacağı 27 Nisan 2007 gününü göstermişti.

Siyasi çevrelerde AK Parti'nin farklı bir isim çıkaracağı dillendirilirken, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan beklenenin aksine seçimlerin yapılacağı 27 Nisan günü Gül'ü adaylığından geri adım atmadı.

İlk tur oylama 27 Nisan'da yapıldı. Oylamada 361 oy kullanılırken, Abdullah Gül 357 oy aldı. Oylamanın hemen sonrasında, CHP 367 iddiasıyla seçimi Anayasa Mahkemesi'ne taşıdı.

Aynı günün gecesi Genelkurmay Başkanlığı internet sitesine, daha sonra e-muhtıra olarak anılacak bir basın açıklaması konuldu.

Genelkurmay Başkanlığı internet sitesine saat 23.30'da konulan bildiride, "Türkiye Cumhuriyeti devletinin, başta laiklik olmak üzere, temel değerlerinin aşındırılması için bitmez tükenmez gayret gösterildiği, hatta milli bayramlara alternatif kutlamalar yapıldığı" belirtiliyordu.

Siyasi tarihe "27 Nisan e-muhtırası" olarak geçen bildiride şunlar kaydedildi:

"Özetle, Cumhuriyetimizin kurucusu ulu önder Atatürk'ün, 'Ne mutlu Türküm diyene' anlayışına karşı çıkan herkes Türkiye Cumhuriyeti'nin düşmanıdır ve öyle kalacaktır. Türk Silahlı Kuvvetleri, bu niteliklerin korunması için kendisine kanunlarla verilmiş olan açık görevleri eksiksiz yerine getirme konusundaki sarsılmaz kararlılığını muhafaza etmektedir ve bu kararlılığa olan bağlılığı ile inancı kesindir."

"Muhtıra" olarak nitelendirilen bu açıklamanın ardından kabine üyeleri gece boyu çalışarak buna nasıl bir yanıt verileceğini tartıştı. Hükümet Sözcüsü Cemil Çiçek, 28 Nisan saat 15.00'te, "Başbakan'a bağlı bir kurum olan Genelkurmay Başkanlığı'nın herhangi bir konuda hükümete karşı bir ifade kullanması demokratik bir hukuk devletinde düşünülemez." açıklamasını yaptı.

Çiçek, yıllar sonra o günü şu sözlerle anlattı:

"Dışışleri konutunda bu işi detaylı bir şekilde ele aldık. Genelkurmay Başkanını aradık ancak telefona çıkmadı. Telefonu açan 'İstirahatte, biz size döneriz' dedi. 14 saat defalarca aramamıza rağmen Genelkurmay Başkanına ulaşamadık. Sabaha kadar düşündük ve karşı bir açıklama yapılmasına karar verdik. Ertesi gün Başbakanımız başkanlığında bir değerlendirme toplantısı yapıldı ve basına saat 15.00'te açıklama yapılacağı duyuruldu. O gece 5 arkadaş bu karşı açıklamayı hazırlamıştık. Hükümet Sözcüsü olarak tam basın açıklamasının yapılacağı alana giderken Genelkurmay Başkanı aradı. Mazareti 'İstanbul'a torunumu görmeye gidiyordum.' oldu. Sonra basının karşısına çıkıp o açıklamayı yaptım."

Halk oylamasına doğru

CHP'nin başvurusu üzerine toplanan Anayasa Mahkemesi 1 Mayıs'ta verdiği kararla, 367 iddiasını kabul ederek yapılan birinci tur oylamayı iptal etti. Bunun üzerine 6 Mayıs'ta yapılan iki yoklamada da toplantı yeter sayısı olan 367'nin bulunamayışı yüzünden 11. Cumhurbaşkanı seçilemedi.

Anayasa Mahkemesinin iptali kararı üzerine, Cumhurbaşkanlığı seçimi tekrarlanmadan bu kez AK Parti'den farklı bir hamle geldi.

AK Parti'nin teklifi üzerine 22 Temmuz tarihinde tüm partilerin desteğiyle seçim kararı alındı. Ayrıca Mecliste seçim kararı alınmasının yanında, Anayasa'da bazı değişikliklere gidildi.

Anayasal metinlere ilişkin beşinci halk oylaması ise 21 Ekim 2007'de yapıldı. Cumhurbaşkanının halk tarafından ve 5 artı 5 sistemiyle seçilmesini öngören düzenlemenin de aralarında yer aldığı anayasa değişiklikleri 22 Temmuz'daki milletvekili seçiminin ardından halk oyuna sunuldu.

Bu oylamada, kayıtlı 42 milyon 690 bin 252 seçmenin yüzde 67.5'i sandık başına gitti. Geçerli oyların yüzde 68,95'i "evet", yüzde 31,05'i ise "hayır" yönünde oldu ve böylece anayasa değişikliği kabul edildi.

AK Parti seçimlerden birinci parti çıktı

Meclis'in aldığı karar sonucu 22 Temmuz 2007'de erken seçime gidilirken seçimlerde yüzde 46,6 oy alan Recep Tayyip Erdoğan liderliğindeki AK Parti, 341 milletvekili ile yeniden tek başına iktidar oldu. CHP ikinci, MHP ise üçüncü parti olarak Meclise girdi.

Tekrarlanacak Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde bu kez MHP'nin oylamalara katılacağını belirtmesiyle yeni bir 367 krizi ortaya çıkmadı. Yeniden AK Parti'nin adayı olan Abdullah Gül, 20 Ağustos'ta yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimi birinci turunda 341 oy aldı. 24 Ağustos'taki ikinci turunda ise 337'de kaldı. Anayasaya göre ilk iki turda üçte iki çoğunluk olan 367 sayısına ulaşamadığı için, 276 oyun aranacağı üçüncü tura gidildi. Abdullah Gül 28 Ağustos'ta yapılan üçüncü turda 339 oy alarak Türkiye Cumhuriyeti'nin 11. Cumhurbaşkanı seçildi.

Muhtıra siteden kaldırıldı

Eski CHP Genel Başkanı Deniz Baykal 29 Ağustos'ta yaptığı açıklamada, "Köşk seçimi meşrudur, sonuca saygı duyacağız" derken, nisan ayında başlayan Cumhurbaşkanlığı seçimi tartışmaları böylece sona ermiş oldu.

Muhtıra 29 Ağustos 2011'de Genelkurmay Başkanlığının internet sitesinden kaldırıldı.

Dönemin Genelkurmay Başkanı Orgeneral Yaşar Büyükanıt ise yıllar sonra, 8 Kasım 2012'de TBMM Darbeleri ve Muhtıraları Araştırma Komisyonu'nda metni bizzat kendisinin kaleme aldığını açıklarken, bunun bir muhtıra değil, "laiklik hassasiyetini ortaya koyan bir metin" olduğunu ileri sürdü.

Büyükanıt hakkında, e-muhtıradan ancak 5 yıl sonra soruşturma açıldı. 2012'de yapılan şikayetler üzerine başlatılan soruşturma, dosyanın tek şüphelisi olan dönemin Genelkurmay Başkanı Yaşar Büyükanıt'ın 21 Kasım 2019'da hayatını kaybetmesinin ardından kapatıldı.